

В. М. Синьов, В. Є. Коваленко

# Олігофренопедагогіка

**ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГІКА** (від оліго..., грец. φρήν – розум і педагогіка) – галузь корекційної педагогіки, що вивчає закономірності освіти, навчання, виховання, а також шляхи корекції відхилень психофізичного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, яким властиві системні та сталі недоліки пізнавальної діяльності. Нині терміни «О.» та «корекційна психопедагогіка» можуть одночасно вживати у значенні науки про соц. корекц. виховання дітей з інтелектуал. порушеннями.

Предметом О. як науки є керування розвитком і соціалізацією дітей з інтелектуал. порушеннями шляхом їхнього виховання та навч., зокрема в закладах освіти (дошкіль. освіти компенсувал. типу, спец. школах, навч.-реабілітац. центрах, закладах освіти з інтегров. та/або інклюзив. навч.). Уся система корекц.-розвитк. навч. покликана соціально реабілітувати та інтегрувати дитину з інтелектуал. порушеннями в соц. середовище, розвинути як особистість, здатну до суспільно-корис. діяльності з урахуванням її потенц. можливостей і потреб.

Осн. завдання О.: дослідж. сутності та модал.-специф. закономірностей розвитку та соціалізації дітей і підлітків з інтелектуал. порушеннями різних ступенів (легкого, помір., тяжкого та глибокого) і видів (олігофренії, деменції); удосконалення наявних та розроблення нових шляхів і засобів корекції інтелектуал. порушень; розроблення концепцій та відповід. наук. забезпечення щодо новіт. освіт. закладів, вивчення цілей, завдань, принципів, змісту навч. та виховання дітей з інтелектуал. порушеннями; дослідж. організац. форм та умов, розроблення ефектив. методів, прийомів і засобів навч. та виховання дітей та підлітків з інтелектуал. порушеннями з урахуванням особливостей розвитку; розроблення моделей пед. допомоги та супроводу дітей, підлітків та молодих людей з інтелектуал. порушеннями у процесі їх соціалізації, шляхів співпраці із сім'ями дітей з інтелектуал. порушеннями та їх супроводу на міждисциплінар. основі, стандартів спец. освіти для дітей з інтелектуал. порушеннями різного віку і різних ступенів, змісту, форм і методів ранньої корекц. допомоги дітям з орган. ушкодженнями ЦНС; дослідж. шляхів ефектив. інтеграції та інклюзії дітей з інтелектуал. порушеннями в середовище здорових однолітків; вивчення новіт. пед. досвіду та можливостей його впровадження в

практику роботи спец. закладів; пошук ефектив. методів пед. корекції вторин. відхилень у психофіз. розвитку, шляхів соц. адаптації та інтеграції в суспільство, в результаті якої можна досягти максимально незалеж. та гідного життя особам з інтелектуал. порушеннями. Отже, завдання О. збігаються із завданнями виховання та навч. всіх дітей загалом, але одночасно мають свою корекц. спрямованість.

Методами дослідж. в О. є: спостереження, бесіда, біографічний метод, анкетування, вивчення продуктів діяльності, психол.-пед. документації, експеримент. Окрім того, О. використовує методи спеціальної психології, математичної статистики, враховує результати клін. досліджень. О. поділяють на дошкіл., шкіл. та навч. і виховання осіб з тяжкими та глибокими ступенями інтелектуал. порушень. До розділів шкіл. О. належать: заг. основи О. (вивчають заг. закономірності навч., виховання та здобуття освіти дітьми з інтелектуал. порушеннями); спец. дидактика (питання теорії навч. дітей шкіл. віку з інтелектуал. порушеннями); теорія корекц. виховання (проблеми виховання школярів з інтелектуал. порушеннями та корекції недоліків їх розвитку); школознавство (питання організації корекц.-пед. процесу та методики роботи пед. персоналу спец. шкіл для дітей з інтелектуал. порушеннями). Перші спроби навч. і виховання дітей з тяжкими та глибокими інтелектуал. порушеннями було здійснено в 19 ст. у Франції Ж. Ітаром та Е. Сегеном. У цей же період 1836 П. Бутковський заснував перший не лише в Україні, а й у всій Рос. імперії притулок для глибоко розумово відсталих дітей, що мав назву «Школа біля воріт лікарні»: його було відкрито при Харків. психіатр. лікарні – «Сабуровій дачі» (нині Обл. клін. психіатр. лікарня № 3). На базі притулку здійснювали перші спроби формування в осіб з глибокими інтелектуал. порушеннями навичок самообслуговування, «відчуття власного тіла» та елементар. матем. уявлень. Прогресивні погляди П. Бутковського на природу виникнення інтелектуал. порушень, їх етіологію та специф. закономірності розвитку таких дітей дозволили закласти основу формування вітчизн. О.

У самот. галузь науки О. виокремилася на поч. 1970-х рр. Знач. внесок у її розвиток здійснили Л. Виготський, І. Єременко, Л. Занков, І. Соколянський, Т. Власова, О. Граборов, Г. Дульнєв, Х. Замський, І. Левінсон, В. Петрова, Ж. Шиф та ін. Наприкінці 1950-х – на поч. 1960-х рр. особливе значення в розробленні основ спец. дидактики мали наук. праці Вол. Бондаря, В. Басюри, Л. Вавіної, Г. Дульнєва, І. Єременка, Г. Мерсіянової, В. Синьова. Широке коло дослідж. присвячували питанням заг.-труд. навч. дітей з інтелектуал. порушеннями в умовах допоміж. школи (Віт. Бондар, О. Хохліна, Є. Білевич, С. Максименко, Г. Мерсіянова, К. Турчинська, О. Чекурда). Знач. доробком О. та психології дітей з інтелектуал. порушеннями стали дослідж. проблеми корекції інтелектуал. порушень учнів допоміж. школи В. Синьова; корекц. роботи в системі фіз. виховання таких дітей М. Козленка. У 1970-х рр. активізувалося вивчення проблеми теор. основ дошкіл. О. Питанням організації дошкіл. навч. і виховання наук. праці присвятили Н. Морозова, Н. Уманська, Т. Цибулько; питання діагностики інтелектуал. порушень вивчали А. Дьячкова, Н. Стадненко; проблеми

здійснення логокорекц. роботи з дітьми з інтелектуал. порушеннями висвітлювали Є. Соботович, М. Шеремет, Т. Філічова. На сучас. етапі розвитку О. та психології дітей з інтелектуал. порушеннями особливого значення набули фундам. наук. дослідж. Ю. Бистрової, О. Боряк, Т. Дегтяренко, І. Дмитрієвої, О. Мамічевої, С. Миронової, В. Нечипоренко, О. Проскурняк, Д. Супрун, М. Супруна, С. Яковлевої та ін. Актуал. напрямми сучас. дослідж. у галузі О. є рання діагностика та корекція порушень розвитку при дифуз. ураженнях ЦНС; міждисциплінар. супровід процесів розвитку та соціалізації осіб з інтелектуал. порушеннями; новітні технології корекції розвитку дітей із комплекс. порушеннями; використання ресурсів позашкіл. освіти у процесі соціалізації та розвитку осіб з інтелектуал. порушеннями; удосконалення інклюзив. навч. дітей та підлітків з інтелектуал. порушеннями.

### **Рекомендована література**

1. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Ч. 1. К., 2007;
2. Його ж. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. К., 2010;
3. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Кам'янець-Подільський, 2015;
4. Бондар В. І., Золотоверх В. В., Нечипоренко В. В. Історія олігофренопедагогіки. З., 2020;
5. Синьов В. М., Коваленко В. Є. Біля витоків Харківської олігофренопедагогіки: «Школа біля воріт лікарні» П. Бутковського // Вісн. Луган. університету. Пед. науки. 2022. Вип. 1(349), ч. 2.

## **Бібліографічний опис:**

Олігофренопедагогіка / В. М. Синьов, В. Є. Коваленко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-76420>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).